

De vele gezichten van de (socialistische) arbeidersbeweging

*Bart De Nil, wetenschappelijk medewerker
AMSAB*

Met de start van het nieuwe academiejaar 1999 - 2000 verspreidt het AMSAB zijn thesissenlijst. Op zich is dit geen wereldnieuws, ware het niet dat bij het opstellen van deze lijst uitgegaan werd van een andere werkwijze en denkpiste. Voorheen werd de thesissenlijst opgesteld aan de hand van voorstellen van verschillende medewerkers, zonder een duidelijke structuur. Een lijst die op deze manier eerder een weerspiegeling was van de kennis van sommige medewerkers van de collecties in het AMSAB of hun onderzoeksdomin. Niet dat de oude lijst niet functioneerde, de vele succesvolle licentiaatsverhandelingen bewijzen het tegendeel, maar het ontbrak ons aan een structuur waarbinnen op een systematische wijze nieuwe onderwerpen konden aangebracht worden. Daarbij kwamen de toevloed van nieuwe (archief)collecties en de steeds evoluerende kennis van de medewerkers, die ons ertoe dwong de thesissenlijst te actualiseren. Daarom besloot de wetenschappelijke kernraad van het AMSAB om maar direct het geweer van schouder te veranderen en de hele opzet van de nieuwe thesissenlijst in handen te geven van de AMSAB-medewerkers Bart De Nil en Donald Weber.

In een eerste fase werd een overzicht opgesteld van de reeds gemaakte licentiaatsverhandelingen met betrekking tot de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging. De bedoeling daarvan was vooral een beeld krijgen van de zwaartepunten en eventuele lacunes. Uit dit

historiografisch overzicht bleek vlug dat de geschiedenis van de arbeidersbeweging geen uitgemolken koe is. De pijnpunten in het onderzoek naar de traditionele arbeidersbeweging bleken de coöperaties en mutualiteiten te zijn, te meer daar zeker de coöperaties determinerend waren in de ontwikkeling van de arbeidersbeweging in Vlaanderen en België. Totaal onvoldoende scoort het onderzoek naar de prehistorie van de arbeidersbeweging (relatie ambachten en vakbonden), het brede onderzoek naar cultuur (vrije tijd, leefgewoonten, denkpatronen) van arbeiders los van de bewegingen en sociografisch en internationaal vergelijkend onderzoek.

Tergelijkertijd werd er een thematische inhoudsopgave gemaakt die als structuur moest dienen voor de thesissenlijst. De kern ervan bestaat uit de vier traditionele pijlers van de arbeidersbeweging (partij, coöperatie, mutualiteit en vakbond) uitgebreid met de thema's inventarissen en repertoria, cultuur, nieuwe sociale bewegingen, pers en biografieën.

De verschillende departementen van het AMSAB werd gevraagd om, in gezamenlijk overleg, een aantal onderwerpen klaar te stomen, rekening houdend met de thematische inhoudsopgave en de lacunes in het onderzoek. Vervolgens werden de collega's, per departement of individueel, samengeroepen om te brainstormen over hun thesisvoorstellen om zo, door woord en wederwoord, te komen tot bijkomende titels. Langs deze consultatierondes zijn we tot een lijst van zo'n tweehonderd vijftig titels gekomen, netjes ingevoerd in een database.

Bij de totstandkoming van de lijst werd van meet af aan gekozen voor een heterogene samenstelling van de titels. Enerzijds zijn er de duidelijk afgelijnde onderwerpen die gebaseerd zijn op een of meerdere collecties binnen (of soms buiten) het AMSAB en welke de onder-

zoeker een zekerheid bieden, gesneden koek zo u wil. Anderzijds zijn er een resem titels die een onderzoeksthema aansnijden waarover dispaaraat materiaal bestaat. Het is aan de creativiteit van de onderzoeker om er een eigen wending of invulling aan te geven. Bijvoorbeeld het onderwerp de socialistische arbeidersbeweging en de democratisering van het lezen. Vertrekend vanuit de notie dat vanaf het einde van de negentiende eeuw de alfabetisering snel toenam, kan men nagaan welke betekenis het lezen in de politieke emancipatie van de arbeidersbeweging heeft gehad en omgekeerd, welke rol de arbeidersbeweging heeft gespeeld in de democratisering van het lezen. Hoe die rol moet gedefinieerd worden of langs welke kanalen hij/zij dit thema wil belichten staat de onderzoeker vrij.

Nieuwe wegen ?

Wie de inhoudstafel van de nieuwe thesissenlijst overloopt kan opmerken dat we ons baseerden op een eerder traditionele rubricering, voor een groot deel opgebouwd rond de socialistische arbeidersbeweging. Bewust van de restricties die dit inhoudt zal er, in de loop van het jaar 2000, gewerkt worden aan de editie 2000 - 2001 met een andere rubricering. De uiteindelijke bedoeling is om zoveel mogelijk de traditionele rubricering te overstijgen, uitgaande van een zo breed mogelijke definitie van sociale geschiedenis, in al haar aspecten: politiek, cultureel, economisch, institutioneel enz., zonder ons in hoofdzaak te beperken tot de socialistische arbeidersbeweging.

We moeten immers in gedachte houden dat een nieuwe generatie(s) van onderzoekers, in haar keuze om de sociale en politieke geschiedenis te besturen, zich steeds minder baseert op een collectief geheugen gedefinieerd langs le-

vensbeschouwelijke afbakeningen. Men vertrekt vaker van een neutraal of zuilenoverschrijdend perspectief waarin ook eerder de nadruk komt te liggen op een gepersonaliseerde dan op de institutionele of collectief gebonden geschiedschrijving. Daarnaast worden nieuwe onderzoeksdomeinen of vraagstellingen aangeboord die zich niet of toch moeilijk laten inpassen in de huidige structuur van de thesissenlijst. Men denke maar aan de prehistorie van de arbeidersbeweging, de dagelijkse leefwereld van de arbeiders enz. Tenslotte zijn er de zogenaamde nieuwe sociale bewegingen, hoewel we in dit verband liever spreken van andere sociale bewegingen, die hun eigen genese hebben.

Er kan natuurlijk geen vernieuwing zijn zonder traditie en daarom blijft het AMSAB de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging als een cruciaal onderdeel van de thesissenlijst aanbieden. Zij blijft ons immers de broodnodige basisgegevens verschaffen zowel voor het verleden als voor de toekomst. Daarnaast zijn er binnen de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging nog tal van nieuwe, onvoldoende of slecht ontgonnen terreinen. Bijvoorbeeld de coöperatie, de gezondheidszorg en de prosopografie, om er maar enkele op te noemen.

Het is evident, komende vanuit een archief en museum, dat de nadruk in deze thesissenlijst komt te liggen op het historische. Maar niets moet de onderzoeker ervan weerhouden om binnen het AMSAB onderzoek te verrichten naar de vele actuele thema's waarover wij documentatie bezitten. Over structuur en inhoud van de thesissenlijst kan men altijd redetwisten - trouwens ook over het geslacht van de engelen - maar finaal komt het er toch op neer dat het AMSAB aan de academische wereld een goed onderbouwde en wetenschappelijk verantwoorde thesissenlijst wil aanbieden.